

Araştırma Makalesi / (Research Paper)

KALMUKÇA BİTKİ ADLARI (Türk Dilleriyle olan İlişkisi Bağlamında)

Başak Perçin Bostan¹

¹ Mersin Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Mersin
Elmek: percinbostan@mersin.edu.tr, ORCID ID: 0000-0002-2696-8285

Özet

Bu çalışmada Moğol dillerinden Kalmukçada yer alan 20 bitki adı Türk dilinin Kalmukça üzerindeki etkisi çerçevesinde incelenmeye çalışılmıştır. Bitki adları Kalmukçadaki karşılıklarına göre alfabetik olarak sıralanarak bilimsel açıklamaları ve Latince karşılıkları sunulmuştur. Her bir maddede bitki türlerinin Kalmukçadaki biçimleri ile Türkçenin tarihi dönemleri ve modern Türk dillerindeki biçimlerinden bahsedilmiştir. Ayrıca modern Moğolcadaki ve diğer Moğol dillerindeki biçimleri üzerinde de durulmuş, Moğolcanın tarihi metinlerinde rastlanmış olan bitki adlarından da bahsedilmiştir. Elde edilen sonuçlar karşılaştırmalı olarak ele alınmış, diller arasında ortaklık veya benzerlik tespit edilen durumlarda, kelimeler etimolojik olarak değerlendirilmiştir. Türk dillerinden Kalmukçaya veya Kalmukçadan Türk dillerine kelime aktarımı olup olmadığı tespit edilmeye çalışılmıştır. Buna göre ele alınan adlardan 10'unun Türkçe kökenli, 2'sinin Moğolca kökenli, geriye kalan 8 adın ise Türk ve Moğol dillerinde ortak olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Bitki Adları, Kalmukça, Türk Dilleri, Moğol Dilleri.

Kalmyk Plant Names (In the Context of Their Relationship with Turkic Languages)

Abstract

In this study, 20 plant names in Kalmyk, one of the Mongolian languages, were examined within the framework of the influence of the Turkic languages on Kalmyk. Plant names were listed alphabetically according to their Kalmyk equivalents and their scientific explanations and Latin equivalents were presented. In each article, the forms of plant species in Kalmyk, historical periods of Turkic and their forms in modern Turkic languages were mentioned. In addition, the forms in modern Mongolian and other Mongolic languages were emphasized, and plant names found in historical Mongolian texts were also mentioned. The results obtained were comparatively evaluated, and in cases where commonalities or similarities were detected between the languages, words were evaluated etymologically. It was attempted to determine whether there was a transfer of words from Turkic languages to Kalmyk or from Kalmyk to Turkic languages.

Keywords: Plant Names, Kalmyk Language, Turkic Languages, Mongolic Languages.

1. Giriş

Kalmuk adı Moğolların batı kanadını oluşturan Oyrat Konfederasyonu içerisinde yer alan Targuutlar için kullanılmakta iken Ruslar ve Türkler tarafından Oyratların tamamı için kullanılmaya başlanmıştır. Kalmuk halkı tarihi belgelerde ve araştırmacılar tarafından kimi zaman Kalmuk kimi zaman Oyrat kimi zaman da Cungan olarak adlandırılmıştır (Berber, 2012:51, 53).

Kalmuklar hakkında edinilen ilk bilgiler ise XV. yüzyıla kadar uzanmaktadır. Çin'in Moğollar üzerinde baskı kurmasıyla birlikte Moğollar ikiye bölünmüş ve batı kanadını oluşturan Oyratlar güneybatıya doğru yayılmaya başlamışlardır. Moğol kabileleri ile Çin arasında çıkan çatışmalar Oyratların güçlenmesine sebep olmuştur. Kalmukların güneybatıya doğru yayılması, bu coğrafyada bulunan pek çok Türk halkının da göç etmesine dolayısıyla yeni bir siyasi yapılanmaya sebep olmuştur. Oyratlar Moğol kabilelerini bir araya toplamak istemişler, bu amaçla bölgede bulunan devletler ile savaşa girmişler ve bölgede yıkıcı etkiler bırakmışlardır. Oyratlar XVI. yüzyılda Moğolistan'dan batıya doğru bir göç hareketi daha başlatmışlar ve bu göç dalgası Cungan Hanlığı'nın kurulmasına sebep olmuştur. Bununla birlikte batıya doğru hareketlenen gruplar XVII. yüzyılın başlarında İdil-Yayık bölgesine kadar uzanan bir göç dalgasını başlatmıştır. Yaklaşık bir buçuk asır süren Kalmukların bu göç hareketi Türk topluluklarından Kırgızlar, Kazaklar, Özbekler, Türkmenler, Karakalpaklar, Başkurtlar, Nogaylar ve Tatarların tarihlerinde derin izler bırakmış, bölgenin siyasi yapısını tamamen değiştirmiştir (Berber, 2012:52; Berber, 2014:39-44).

Bu göçler sonucunda doğuda kalan gruba Oyratlar denilirken batıya Hazar Denizi'nden Samara'nın kuzeyine kadar uzanan bölgeye yerleşen gruba ise Kalmuklar denilmiştir. XVIII. yüzyılda Kalmuklar iç çatışmalar sebebiyle hâkim oldukları bölgelerden tek tek çekilmek zorunda kalmışlar ve giderek güç kaybetmişlerdir (Berber, 2014:82-84).

İdil bölgesinde bulunan Kalmuklar 18. yüzyılda Cungan'ya geri dönmek istemiş ancak başarılı olamamışlardır. Çok az bir kısmı buraya ulaşabilmiş, ancak Çin hakimiyetinde kalarak varlıklarını sürdürebilmişlerdir. Geriye kalanların bir kısmı da Issık Göl civarına yerleşmiştir. 1920'ye gelindiğinde Sovyetler Birliği içerisinde Kalmuk Özerk Bölgesi kurulmuştur ve

halen Rusya Federasyonu'na bağlı bir cumhuriyettir. Günümüzde Kalmukların büyük bir çoğunluğu bu bölgede yaşamaktadır (Uydu Yücel, 2011:267; Berber, 2014:129-132).

Bugünkü Kalmuk Cumhuriyeti Hazar Denizi'nin batısında yer almaktadır. Burada yaşayan Kalmuklar bütün nüfusun %50'den fazlasını oluşturmaktadır, %30 civarında da Rus nüfusu bulunmaktadır. Geriye kalan Kalmuklar Çin Halk Cumhuriyeti'ne bağlı Sincan Özerk Bölgesi ile Kırgızistan'da bulunan Issık Göl civarında yaşamaktadırlar ki bunlara Sart-Kalmuklar da denilmektedir. Ayrıca Avrupa'da ve Amerika'da da küçük gruplar halinde yaşayanlar vardır (Bitkeeva, 2007:47, 51).

Kalmukça Moğolcanın Oyrat grubuna mensup bir dildir. Moğolcanın bir kolu olarak Altay dil birliği içerisinde yer alır ve çok eski zamanlardan beri Türk dilinin etkisi altında kalmıştır (Rassadin ve Trofimova, 2015:193). Kalmukçayı 4 döneme ayırmak mümkündür: XIV. yüzyılın sonuna kadar devam eden erken dönem, XIV. yüzyıldan 1917'ye kadar olan orta dönem, 1917'den sonra 1990'a kadar olan yeni dönem ve 1990'dan günümüze kadar olan bugünkü dönem şeklinde sınıflandırılabilir (Pavlov, 2000:17-36; Bitkeeva, 2007:48).

Kalmukların kültürleri, yaşam tarzları dolayısıyla dilleri hakkında ilk araştırmaları yapanların başında Peter Simon Pallas gelmektedir. 1771-1776 yılları arasında Rusya'da gerçekleştirdiği bilimsel gezileri sırasında Kalmuk halkının arasında bulunmuş, bir süre onlarla birlikte yaşamıştır. *Sammlungen historischer Nachrichten über die mongolischen Völkerschaften* isimli eserinde Kalmukların yaşam biçimlerine inançlarına, dillerine, kültürlerine dair çok detaylı bilgilere yer vermiştir (Perçin Bostan, 2022: 67, 72). Hemen hemen aynı dönemlerde Kalmuklar hakkında araştırma yapan Georgi, Bergmann ve Lepekhin gibi bilim adamları da bulunmaktadır (Rubel, 1967:25). Bu araştırmacılar sayesinde Kalmukların dili ile ilgili ilk veriler elde edilebilmiştir. Örneğin Pallas ilk kez bir Kalmuk hikayesini bilim dünyasına tanıtırken, Kalmukların meşhur destanı Jangar'ı ise ilk kez Bergmann bilimsel olarak incelemiştir (Rubel, 1967:25; Bougdaeva, 2022:27).

Tarihi gelişim süreci içerisinde Kalmukça üzerinde Türk dilinin etkisi oldukça fazladır. Bu etki Kalmukçanın söz varlığında Türkçeden alıntı kelimelerin çokça olması ile kendisini hissettirirken, Türkçenin Kalmukçaya ek düzeyinde de etkisi olmuştur¹. Örneğin;

¹ Türk dilinin Kalmukçaya etkisi hakkında daha detaylı bilgi için bk. Pavlov, 2000 ve Şerbak, 2005.

Jangar Destanı'nda Türk dilinin Kalmukça üzerindeki etkisine dair birtakım tespitlerde bulunan araştırmacılar vardır. Buna göre Jangar'da Türk dili ile ortaklık gösteren unsurların oranı %2'den fazladır. Türk destanlarında mevcut olan pek çok tipolojik özelliği ve motifi bünyesinde barındırması sebebiyle Jangar'da yer alan akrabalık adları, doğa unsurları, yer adları ve hayvan adları gibi temel kelimeler de Eski Türkçe ile ortaklık göstermektedir ki bu ortaklıklar Kalmukların Orta Asya'da ve Kafkasların kuzeyinde yaşadıkları dönemden kalmadır (Bitkeeva, 2007:48; Çelebi, 2022:449).

Şçerbak Türk dilinin Kalmukça üzerindeki etkisine dair birtakım morfolojik izahatlarda bulunmuş, Kalmukçanın Türk dilinden ödünçlediği biçimlerin tarihsel olarak 3 farklı katmanda incelenmesi gerektiğini belirtmiştir. 1. Kalmukların (Oyratların) Cungarya'da oldukları erken dönem (16. yüzyıla kadar), 2. Kalmukların İdil bozkırlarına göç ettikleri orta dönem (17. yüzyıldan 19. yüzyıla kadar), 3. Geç veya Sovyetler dönemi. Birinci dönemde ödünç alınan kelimelerin genellikle tüm Moğol dillerinde bulunduğunu, ayrıca bu döneme ait alıntılarda ilk hecedeki ünlülerin korunduğunu, diğer hecelerdekilerin ise değişime uğradığını belirterek, bahsi geçen katmanlarda meydana gelen ödünçleme örneklerine yer vermiştir (Şçerbak, 2005:80-82).

2. Yöntem

Bu çalışmada Kalmukçada mevcut olan *ağı modn* "akçağağ"; *arts, arcan* "ardıç"; *örg/örgin* "badem"; *bögelcigene, bölzırgene* "böğürtlen"; *alm, almın, almna* "elma"; *jöke* "ıhlamur"; *jööln* "karaağağ"; *juujm* "dut"; *tereg* "kavak" ve *yaşl* "cehri", *dolağana* "alıç" ve *sıwsın* "Frenk üzümü", *kögöl* "çakal eriği"; *cidlig/şitlg* "fındık"; *cegde* "iğde"; *jelgai* "ılgin"; *tschangis* "kartopu"; *semsir* "şimsir"; *çırhn* "yabani iğde ağacı" ve *har modn* "kayın" olmak üzere toplam 20 bitki adı özellikle Türk dilinin Kalmukça üzerindeki etkisi çerçevesinde incelenmeye çalışılmıştır. Buna göre madde başları bitki adlarının Kalmukçadaki karşılıklarına göre oluşturulmuş ve alfabetik olarak sıralanmıştır. Madde başı olarak verilen adlar Türk dili ile ilişkisi olanlar olup, bahsi geçen bitki türü için kullanılan diğer Kalmukça biçimler de ayrıca açıklama kısmında belirtilmiştir. Her bir maddede bitki türlerinin Kalmukçadaki karşılıkları belirtildikten sonra diğer Moğol dilleri ile Türk dillerindeki² karşılıkları verilmiştir. Elde edilen sonuçlar karşılaştırmalı olarak ele alınmıştır. Ayrıca bitki türlerinin

daha iyi anlaşılabilmesi için bilimsel açıklamaları ve Latince karşılıkları da sunulmuştur.

Burada ele aldığımız 20 Kalmukça bitki adı Türk dilinin etkisinde kalmış, çoğunlukla ödünç alınmış kelimelerdir. Ödünç alınmamış kelimeler ise Türk dillerinde tespit edilen biçimler ile ortaktır. Bu minvalde bitki adları köken bakımından da değerlendirilmiştir. Değerlendirmeler sırasında sadece çağdaş dillerdeki biçimlerden değil yeri geldiği zaman tarihi Türk ve Moğol dillerindeki biçimlerden de bahsedilmiştir. Sonuç kısmında ise elde edilen veriler içerisinde etimolojik açıdan birbirleriyle ilgisi olan kelimelerin kökeninin hangi dile dayandığı tespit edilmeye çalışılmıştır.

Kalmukça bitki adlarının tespiti için temel alınan birkaç tane sözlük bulunmaktadır. Bunların başında Kalmuk flora ve faunasına ait bir söz varlığı çalışması olan B. B. Mandjikova'nın 2007 yılında basılan *Kalmtsko-Russkiy Terminologičeskiy Slovar (Flora i Fauna)* isimli eseri gelmektedir. Bu çalışmada bitki ve hayvan terminolojisi konusunda Kalmukçanın geniş bir kelime dağarcığına sahip olduğunu görmek mümkündür (Urgadulova ve Karueva, 2021:14). Bir diğer eser G. J. Ramstedt'in 1935 yılında yayımlanan *Kalmückisches Wörterbuch* isimli Kalmukça sözlüğüdür. İ. K. İlişkin'in *Russko-Kalmtski Slovar* isimli eserinden de faydalanılmıştır.

Ayrıca 18. yüzyılda yaşamış doğa bilimci Peter Simon Pallas'ın 1789-1790 yılları arasında yayımlanan *Flora Rossica* adlı eserinde yer alan Kalmukça malzemeden de faydalanılmıştır. Kalmukça ile ilgili geniş bir literatüre sahip bu eserde yer alan bazı verilere diğer Kalmukça sözlüklerde ulaşılammıştır. Ancak dönemin önemli bilimsel çalışmalarından biri olması sebebiyle başka kaynaklarda elde edilemeyen veriler için kullanılmıştır. 18. yüzyıl sonlarında kaleme alınmış Kalmukçaya ait başka bir eser daha bulunmaktadır. İsveçli misyoner Cornelius Rahmn'ın Kalmuklar ile birlikte yaşadığı dönemde hazırlamış olduğu Kalmukça-İsveççe sözlük, *Turcologica* serisinden 2012 yılında Jan-Olof Svantesson tarafından İngilizce olarak yayımlanmıştır. Çalışmamızda bu eserde yer alan bitki adlarına da başvurulmuştur.

Ayrıca Türk dillerinden ödünç alınan kelimeler ile ortak olan unsurların tespiti için Şçerbak'ın *Tyurksko-Mongolskie Yazıkove Kontakty v İstorii Mongolskib Yazıkab* isimli eserinden de faydalanılmıştır. Diğer Moğol dilleri³

² Bu ifade, Eski Türkçe döneminden itibaren Eski Türkçe, Orta Türkçe, Eski Anadolu, Harezmi-Kıpçak, Osmanlı ve Çağatay Türkçelerini içine alan tarihi metinlerde tanıklanan Türk dili ile bugün halihazırda kullanılmakta olan Türkiye Türkçesi de dâhil olmak üzere

Kazakça, Kırgızca, Başkurtça, Hakasça, Çuvaşça gibi tüm modern Türk dillerini kapsamaktadır.

³ Burada kastedilen, Moğol dilinin Orta Moğolca ve Klasik Moğolca dönemleri ile bugün konuşulmakta olan modern Moğolca ve diğer Moğol dillerinden Buryatça ve Kalmukçadır.

ile Türk dillerindeki karşılıklar için ise çoğunlukla tarihi, etimolojik ve karşılaştırmalı sözlükler kullanılmıştır.

Bitkilerin bilimsel adları için ise Türkiye’de son yıllarda basılan birkaç önemli eserden faydalanılmıştır: Bu eserler; Ünal Akkemik’in *Türkiye’nin Bütün Ağaçları ve Çalıları*, Turhan Baytop’un *Türkçe Bitki Adları Sözlüğü* ile Armenag K. Bedevian’ın tıpkıbasım olarak Türkiye İş Bankası Kültür Yayınlarından çıkan *Resimli Çok Dilli Bitki Adları Sözlüğü*’dür.

Ayrıca çalışmada sıkça başvurulmuş kaynaklara ilişkin kısaltmaları içeren liste çalışmanın sonunda verilmiş olup toplam 68 kısaltma kullanılmıştır.

3. Kalmukça Bitki Adlarına⁴ Yönelik Bulgular ve Tartışma

3. 1. Ağci Modun “Akçaağaç”

Türkiye Türkçesinde *akçaağaç* “Akçaağaç-gillerden, süs ağacı olarak da dikilen, tahtası hafif ve sağlam bir ağaç (*Acer*)” olarak tanımlanmaktadır (TS:61). Bu bitkinin Kalmukçadaki karşılığı *ağci modun* biçimindedir (KW:6; RKS:235; CR:110). Modern Moğolcada “akçaağaç” anlamında *ağc mod* biçimi kullanılmaktadır (AMRS:472). Ayrıca “akçaağaç” anlamında *batu* (*çağan*) *modu* adına da rastlanmıştır (MTS:134). “Tatar akçaağacı” anlamında ise *bat mod* ve *bat tsağan mod*, “beyaz akçaağaç” anlamında *tsağan ağc* biçimine rastlanmıştır (AMRS:369, 1377). Buryatçada ise “Tatar akçaağacı” anlamında *sağan ultanäg* adına rastlanmıştır (BMRS:505).

Kalmukçada geçen *ağci* biçiminin Türkçedeki karşılığı *ağaç* biçimindedir. Bu ad Çağataycada ise *yığaç* biçimindedir (KW:6). Şçerbak bu ada ilişkin olarak, Kalmukçadaki biçimin *ağc* şeklinde olduğunu, Kalmukların Orta Asya’da ve Kafkasyanın kuzeyinde yaşadıkları dönemde Türkçeden ödünç alındığını belirtmiştir (Şçerbak, 2005:80).

Türk dillerindeki biçimlere bakacak olursak, Tatarcada *çağan, öränge* “akçaağaç”, *aq çağan* “beyaz akça-

ağaç”, *qır çağan, qara öränge* “kara akçaağaç” biçimlerine rastlanmıştır (TatRusS:1045, 1235). Çuvaşçada “akçaağaç” anlamında *vërene* biçimi bulunmakta iken “akçaağaç” anlamında Uygurcada *erün*, Kazakçada *üyenke*, Başkurtçada *öyünke* biçimleri kullanılmaktadır (Fedotov I:52; UygRS:68). Türkmencede “akçaağaç” anlamında *kerqav* ve *jiger* adlarına ve Azerbaycan Türkçesinde *ağcağaym* “akçaağaç” adına rastlanmıştır (TMRS:324, 393; RAZS:127). Kırım Tatarcasında ise *aqçağağ, qaşuq ağaç* “akçaağaç” adlarına rastlanmıştır (RKırTS:110).

3. 2. Alm, Almn, Almna Modn “Elma Ağacı”

Yabani elma ağacı, elma ağacı (*Pyrus malus*) bitkisi Türkiye Türkçesinde “Güllillerden, çiçekleri pembe veya beyaz bir ağaç” olarak tanımlanmaktadır (TS:790). Kalmukçadaki karşılığı *alm, almn, almna modn* biçimlerinde tespit edilmiştir (RKS:311; FF:10). Modern Moğolcada ise *alim-a* “elma”, *ölir* “bir çeşit yaban elması”, *şagü* “dağ elması, ekşi ve küçük yaban elması” biçimleri tespit edilmiştir (MTS:65, 768, 894). Ayrıca Orta Moğolca dönemine ait eserlerden *İbni Mühenna*’da *alma* “elma”, King Sözlüğü’nde ise *alima* biçimi tanıklanmıştır (Gül, 2016:68; KD:254). Buryatçada ise *alma* biçimine rastlanmıştır (BMRS:49).

Moğolcada karşımıza çıkan biçim aynı bitki türü için Türk dillerinin tamamında da *alma* biçimindedir (KTLS:210-211; TTatS:117; KırTS:46).

Kaşgarlı Mahmud bu bitkinin *alma* ve *almla* biçiminde tanıklandığını belirtirken Oğuzcada *elma* biçiminin kullanıldığını bahsetmiştir (DLT:548-549).

Leksika’da en eski biçim **alma* olarak verilmiştir (Leksika:145). Eren ise Moğolca *alima* biçiminin Türkçeden alıntı olduğunu belirtmiş, ancak kökeninin belirsiz olduğunu ifade etmiştir (TDES:163-164). Şçerbak da bu adın Türkçeden Moğolcaya geçtiğini belirtmiştir (Şçerbak, 2005:86).

3. 3. Arts, Arcan Modun “Ardıç Ağacı”

Ardıç ağacı Türkiye Türkçesinde “Servigillerden, güzel kokulu yapraklarını kışın da dökmeyen, yuvarlak

⁴ Çalışmamızda kabul ettiğimiz çeviri yazıda şu hususlara dikkat edilmiştir: Kiril harfli örneklerde, kalın /z/ sesi /ğ/, ince /z/ sesi /g/, /F/ sesi /ğ/, kalın /κ/ sesi /q/, ince /κ/ sesi /k/, /K/ sesi /q/, /Y/ sesi /ü/ harfleri ile gösterilmiştir. Özbekçe örnekte yer alan /j/ sesi /ii/ şeklinde belirtilmiştir. Bazı örneklerde yer alan açık olan /ə/ sesi /ä/ biçiminde gösterilmiştir. Bazı örneklerde karşımıza çıkan /H/ sesi /η/ ile gösterilmiştir. Çuvaşça örneklerde yer alan /ë/ ve /ä/ sesleri olduğu gibi gösterilmiştir. Moğolca örneklerde yer alan /b/ sesi değiştirilmeden /b/ olarak belirtilmiştir. Latin harfli örneklerde, ünsüzlerden ince /k/ sesi /k/, kalın /k/ sesi /q/, ince /g/ sesi /g/, kalın /g/ sesi /ğ/, genizden çıkan /n/ sesi /η/,

kara yemişleri ilaç olarak kullanılan bir ağaççık (*Juniperus*)” olarak tanımlanmaktadır (TS:147). Kalmukçadaki karşılıkları *yaman-arts*, *arts*, *kijj*, *san*, *temän arts*, *bön arts* ve *böönä arts*, *arcan modun* biçimlerindedir (KW:15; FF:10, 21, 27, 29, 36, 43; CR:110). Modern Moğolcada ise *imağ-an* (*yamaa*) *arça*, *bonin* (*boni*) *arça* “ardıç” biçimlerine rastlanmıştır (MTS:513, 1137). *Moğolların Gizli Tarihi*’nde ise “ardıç ağacı” anlamında *çigorsun* adı tanıklanmıştır (MGTS:73). Buryatçada ise “bir çeşit ardıç” anlamında *über arca* adı bulunmaktadır (BMRS:522).

Türk dillerindeki biçimler ise şöyledir: Tatarcada *arça*, Kazan Tatarcasında *ardıç*, Başkurtçada *arsa* ve *artış*, Karakalpakçada *arşa*, Kırgızcada *arça*, Özbekçede *arça* ve *äççä*, Uygurcada *arça*, *ardaç* ve *arçu*, Yakutçada *arç*, Altaycada ve Hakasçada *arçım*, Teleüt ağzında *artış*, Tuvacada *artış*, Çuvaşçada *urtış*, Azerbaycan Türkçesinde *ardıç* biçimindedir (Leksika:129; TDES:20-21; KBS:31).

Doerfer Eski Türkçe biçimin *artuç*, Moğolca biçimin ise *arça* olduğunu ve bu adın Türkçeden Moğolcaya geçmiş olduğunu, ayrıca Moğolcada ardıç ağacı için *arça modun* adının kullanıldığını belirtir (TMEN II:28). Ramstedt ve Gülensoy ise bu adı Moğolcada ve Türkçede ortak olarak kabul etmiştir (Gülensoy, 2011:10; KW:15).

Şçerbak ise Eski Türkçede *arça*/*arçi* biçiminin bulunmadığına dikkat çekerek Moğolca kökenli olabileceğini belirtir. Ancak Moğol dillerinde benzer anlama sahip başka kelimelerin olmaması sebebiyle bu açıklamanın doğru olamayacağını belirtir. Bu nedenle Eski Türkçe *artuç* biçiminden Moğolcaya *arça* biçiminde geçtiğini, daha sonra Moğolcadaki biçimin bazı Türk dillerine geçerek yaygınlık kazanmış olabileceğini ifade etmiştir (Şçerbak, 2005:22-23).

3. 4. Bölzırgene, Bögelcırzene “Bögürtlen”

Bögürtlen bitkisi (*Rubus* cinsi) Türkiye Türkçesinde “Güllillerden, bahçe çitlerinde, yol kenarlarında kendiliğinden yetişen dikenli ve çok yıllık bir çalı, diken dutu, it üzümü” olarak tanımlanmaktadır (TS:396). Kalmukçada *bölzırgene*, *bögelcırzene*, *üker bööljrbn*, *ajinä*, *zeergi* biçimlerinde adlandırılmaktadır (KW:56; CR:44; FF:9, 17, 32).

Çağdaş Türk dillerinde *bögürtlen* için ağırlıklı olarak *böldirgen* ve *börlegen* biçimleri kullanılmaktadır. *Böldirgen* biçimi Nogayca, Kazakça ve Kırgızcada, *börlegen* biçimi ise Tatarca ve Başkurtçada kullanılmaktadır. Tenişev’e göre Kalmukçada mevcut olan *bölzırgene* biçimi Türk dillerinde mevcut olan *böldirgen* biçimine

dayanmakta olup *⁵*böldir-* + *-gen* biçiminden türemiştir. *Börlegen* adı ise **börle-* + *gen* biçiminden gelmektedir (Leksika:139-140).

Ayrıca Kalmukçada bulunan *bölzırgene* ve *zeergi* adları aynı zamanda “ahududu” bitkisi için de kullanılmaktadır.

Kalmukçada kullanılan bir diğer kelime olan *bögelcırzene* adı ise büyük bir ihtimalle Türk dillerinde tanıklanan *bögürtlen* biçimine dayanmaktadır. Bu ad tarihi Türk dillerinden Çağatay Türkçesi döneminde *bögürtken* biçiminde tanıklanmıştır (ÇOW:32). Bu adın Eski Türkçede bulunan <⁶*bük* “sık çalılık” biçiminden gelmiş olabileceğini belirten araştırmacılar vardır (KBS:113). Türkiye Türkçesi ağzlarında ise *bögürtlen*, *bortlen*, *bögörtlen*, *bögürtleşen*, *bögürtlem*, *börtleşen*, *börtlen*, *börtleş*, *börtleşen*, *börtliem*, *börtliyen*, *börtliyen*, *bövürtlen*, *buğürtlen*, *bügürtlen*, *bügürtlen*, *büyürtlen* biçimleri karşımıza çıkmaktadır (KBS:113).

Bununla birlikte Şçerbak; Kalmukçadaki *bölzırgene*, *bögelcırzene* örneklerinde olduğu gibi Moğolcada özellikle bitki adlarında karşımıza çıkan *-gana*, *-gene* eklerinin Eski Türkçede “arpa gibi başaklı, fakat başağı tanesiz bir bitki” anlamındaki *arpa-ğan* gibi çeşitli örneklerinin olduğu *-gan*, *-gen* ekine dayandırılabilirliğini belirtir, çünkü Türkçedeki biçimlerin sağlam etimolojilere dayandığını ifade etmiştir (Şçerbak, 2005:98; DLT:557).

Modern Moğolcada ise “*bögürtlen*” anlamında Kalmukçada da karşımıza çıkan *übr böljırgönö* adı kullanılmaktadır (AMRS:1111). Ayrıca *bögerelgen-e*, *böljırgönö*, *bölzırgönö*, *böörölzırgönö* ve *tosilug* (*toşlog*) biçimlerine de rastlanmaktadır (MTS:174, 982; MonEngD:61, 63).

3. 5. Cegde “İğde”

Kokulu, sarı çiçekleri olup çalı biçiminde bir ağaç olan *Elaeagnus* cinsine ait bitkilerin Türkiye Türkçesindeki karşılığı *ığde*’dir (TBAÇ:481; TS:1155). Kalmukçada bu bitkinin karşılığı *cegde* biçimindedir (KW:471). Bu ad Orta Moğolca dönemine ait metinlerde de karşımıza çıkmakta olup *İbni Mühenna*’da “ığde” anlamında *çigde*, *King Sözlüğü*’nde ise “ığde” anlamında *jigde* kelimesi yer almaktadır (Gül, 2016:98; KD:256). Ayrıca Modern Moğolcada *jıms* “ığde” adına rastlanmıştır (AMRS:1013).

Bu ad tarihi Türk dillerinde de tanıklanmakta olup Uygurca döneminde *yigda* “ığde” biçiminde, *Divanü Lugatı’t-Türk*’te ise *yigde*/*yigte* “ığde” biçiminde geçmek-

⁵ Bu işaret adın Proto dildeki biçimini ifade etmek için kullanılır.

⁶ Kökeni işaret eder.

tedir (EUTS:295; DLT:974). Kıpçak Türkçesi dönemine ait sözlüklerde de *yigde* biçiminde tanıklanmaktadır (Gül, 2017:174). Diğer Türk dillerinden Türkmencede *iğde*, Azerbaycan Türkçesinde *iydä*, Kazakçada *jide*, Kırgızcada *ciğde*, Özbekçede *aydä* biçiminde bulunmakta olup, Türkçeden Rusçaya da *djida* biçiminde geçmiştir (KBS:337; KazTS II:275). Moğol dilleri ile Türk dillerinde tanıklanan bu ad her iki dilde ortaktır. Ancak kökeni konusunda net bir açıklamaya rastlanmamıştır.

Bu bitki için ayrıca Başkurtçada *yimiş törö*, Tatarcada ise *cimiş töri* adına da rastlanmıştır (KTLS:370-371).

3. 6. *Cidlig/Şitlg* “Fındık”

Fındıq bitkisi Türkiye Türkçesinde “Kayıngillerden, kuzey yarım kürenin ılık yerlerinde ve yurdumuzun genellikle Doğu Karadeniz bölgesinde yetişen, boyu 6-7 metre, yaygın tepeli bir ağaççık (*Corylus avellana*)” olarak tanımlanmaktadır (TS:867). Kalmukçada *cidlig/şitlg* biçiminde aynı bitki türünün karşılığı olarak tespit edilmiştir (CR:53; FF:41). Kalmukçada tespit edilen *cidlig/şitlg* adı ile bazı Türk dillerinde mevcut olan “fındık” anlamındaki *çertlevük* adı aynı olabilir. Leksika’da bu adın yansıma bir ad olduğundan ve < **certle-* “kırılmak, patlamak” kökünden gelmiş olabileceğinden bahsedilir. Türk dillerinden Nogaycada *şetlevik*, Başkurtçada *setlevëk*, Karaçay-Balkarcada *çörtlevük*, Kumukçada *çertlevük*, Tatarcada *çiklävek* biçimlerindedir (Leksika:112, BaşTS:516; NRS:411).

Ayrıca modern Moğolcada “fındık, fındık ağacı” anlamında *sid* (*sid*), *şivär mod*, *şivär şid*, *şir mod*, *şeger* (*şeer*), *boşid* biçimlerine rastlanmıştır (AMRS:1245, 1493, 1495; MTS:839, 900, 1144).

3. 7. *Çiçrhn* “Yabani İğde Ağacı”

Bu bitki Türkiye Türkçesinde *yabani iğde ağacı* (*Hippophae rhamnoides*) olarak adlandırılmaktadır (RBAS:319). Kalmukçadaki karşılığı *tsatsrhan* biçimindedir (FF:38). Aynı tür için Kalmukçada *çiçrhn* adı da kullanılmaktadır (FF:40). Türk dillerinden Teleüt ağzında da bu tür için *çıçırana* “yabani iğde ağacı” adı bulunmaktadır (TelRS:102). Buna göre Kalmukçada ve Teleüt ağzında bu bitki için aynı adın kullanıldığını söyleyebiliriz.

Ayrıca Türk dillerinden Kazakçada *şırğanaq* biçimine rastlanmıştır (AGE:637). Modern Moğolcada ise bu bitki türüne karşılık *çatsargana*, *cacarğana*, *cacığana*, *batan çatsargana*, *yaşılbuu çatsargana* biçimlerine rastlanmıştır (AMRS:1186, 1448; MED:175; MonEngD:523).

3. 8. *Dolağana* “Alıç”

Crataegus cinsi bitkiler yaprak döken, genellikle dikenli ağaç veya çalılardır, Türkiye Türkçesinde *alıç* olarak adlandırılırlar (TBAÇ:1000). Türkiye Türkçesinde *alıç* “Hünnapgillerden, kırlarda kendiliğinden yetişen, hekimlikte ve boyacılıkta kullanılan, sert odunlu bir ağaç, gövem eriği, geyik diken, akdiken” biçiminde geçmektedir (TS:93).

Bu bitki türü için Kalmukçada *dolağana* biçimi kullanılmaktadır (KW:94). Buryatçada ise *doloogono* biçimine rastlanmıştır (BMRS:212). Modern Moğolcada ise *ças ulaan doloogono* adı kullanılmaktadır (MonEngD:128).

Doerfer bu bitki için Moğolcada *doolaana* adının kullanıldığını, Moğolcadan Türkçeye oradan da Farsçaya geçtiğini belirtir. Ayrıca diğer Türk dillerindeki biçimlerini; Çuvaşçada *şalan*, Kazan Tatarcasında *dülänä*, Özbekçede *dolana*, Hakaşçada *too*, Altaycada *tolono*, Kırgızcada *dolana*, Başkurtçada *dumala* şeklinde belirtmiştir (TMEN IV:315). Tatarcada ise bu bitki türü *dülänä* biçiminde tespit edilmiştir (TatRusS:228).

Bugünkü Moğolcada *çibağ-a(n)* “hünnap” adı ile *Crataegus* bitkisi için *ayrağlıg cims* adı kullanılmaktadır (MTS:235; MED:22). Moğolcada bulunan *cims* “yemiş, meyve” anlamında olup Eski Türkçe döneminden itibaren Türk dillerinde *yemiş* biçiminde tanıklanmaktadır. Alıç bitkisi için de Türk dillerinde *yemişen* adı kullanılmaktadır. Bu ad Orta Moğolca metinlerinde *yimiş* ve *cemiş* biçiminde, Klasik Moğolcada *jimis* ve modern Moğolcada ise *cims* biçiminde karşımıza çıkmaktadır (IDES:570; Gül, 2016:259).

Ayrıca tarihi Türk dillerinden Kıpçakçada *alıç* “bir tür yemiş” ve *alıç* “alıç, yabani elma” biçimleri de tespit edilmiştir (KTS:7-8). Eren ise Türkiye Türkçesinde kullanılan *alıç* adının Orta Türkçe döneminden itibaren *alıç* biçiminde tanıklandığını ve Türkiye Türkçesi ağızlarında bu bitki türü için *yemişen* adının kullanıldığını ve *alıç* adının Türkçeden Rusçaya da geçtiğini belirtir, ancak kökeni konusunda net bir açıklamada bulunmaz (IDES:12).

3. 9. *Har Modn, Har Ahr* “Kayın”

Kayın (*Fagus orientalis*) bitkisi Türkiye Türkçesinde “Kayıngillerin örnek bitkisi olan, 30-40 metre boyunda 2 metre çapında, kışın yapraklarını döken, kerestesi beyaz ve değerli olan bir orman ağacı” olarak tanımlanmaktadır (TS:1363). Kalmukçadaki karşılığı *har modn*, *bubr*, *har ahr* ve *buğur* biçimlerindedir (RKS:49; FF:13, 35; KW:58). Kalmukçada *har modn* adı

aynı zamanda “meşe ağacı” anlamında da kullanılmaktadır (KW:168). Modern Moğolcada ise *Fagus* cinsi ağaçlar için *ävär mod*, *ävärläğ mod* biçimleri kullanılmaktadır (AMRS:1544). Eski Uygurcada *kadıñ* biçiminde “huş ağacı” anlamının yanı sıra “huş ağacının kabuğundan yapılmış kap kacak” anlamında da kullanılmaktadır (Wilkens, 2021:318). *Divanü Lügati't-Türk*'te bu ad *qadın*, *qadıñ* ve *qayın* “kayın ağacı” biçimlerinde geçmektedir (DLT:675, 695). Kıpçak Türkçesi döneminde de bu türün karşılığı *qayın* biçiminde tanıklanmıştır (KTS:133).

Kayın adı çağdaş Türk dillerinde *Betula* cinsine ait huş adıyla bilinen ağaçlar için kullanılırken Anadolu ve Balkan coğrafyalarında bu ad *Fagus orientalis* türünü ifade etmektedir (TDES:274). Buna göre çağdaş Türk dillerindeki biçimler; Azerbaycan Türkçesinde *gäyın*, Türkmencede *gäyın*, Kırgızcada, Karakalpakçada, Nogaycada, Karaçay-Balkarcada *qayın*, Tatarcada *qayın*, Kazan Tatarcasında *qain* ve *qayın*, Kazakçada *qayın*, Altaycada *qain*, Teleüt ağzında *qayın*, Şorcada *qazın*, Tuvacada *hadın*, Yakutçada *batın*, Çuvaşçada *hurain* biçimindedir (TTatS:27; KazTS I:281; YRS:489; TDES:274).

Kalmukçada *Betula* “huş” cinsini ifade eden *busm modn* adına rastlanmıştır (RKS:261). Modern Moğolcada ise *borulci(n)* “bir huş ağacı türü”, *busu(n)*, *bus* “huş ağacı”, *culcaga(n)* *bar-a busu* “küçük kara huş ağacı” biçimlerine rastlanmıştır (MTS:171, 1167, 1266; MonEngD:59). Buryatçada “huş ağacı” anlamında *huban*⁷ adı kullanılmaktadır (BMRS:38, 599). Ayrıca Orta Moğolcada “huş ağacı” anlamında *qusun* adına rastlanmıştır (KD:253).

Buna göre *Betula* cinsi ağaçlar için kullanılan Türkçedeki *bus* adı ile Moğolcadaki *bus*, Kalmukçadaki *busm* biçimleri benzer görünse de Moğolcada yer alan biçimlerin farklı kökten geldikleri düşünülmekle birlikte aynı kökten geldiklerine dair herhangi bir bilgiye de rastlanmamıştır. Kalmukçada kayın ağacına karşılık gelen *bar* adı ise Türkçedeki *kara* adına karşılık gelmektedir.

3. 10. Jelgai “İlgın”

Tamarix cinsi bitkiler yaprağını döken, çok dallı, küçük ağaç veya çalılardır ve Türkiye Türkçesinde *ılgın* olarak bilinmektedirler (TBAÇ:1272). Kalmukçada ılgın cinsi bitkilerin karşılığı *suba* biçiminde tespit edilmiştir (FF:28). Bu ad Orta Moğolca metinlerinden King Sözlüğü'nde *suqai* biçiminde geçmektedir (KD:253).

Buryatçada ise *hubay* biçiminde tespit edilmiştir (BMRS:665). Modern Moğolcada da karşımıza çıkmakta olup *subay* biçimindedir, ayrıca modern Moğolcada ılgın cinsi bitkiler için *balğın*, *balğan* ve *keriy-e(n)* *örgeşün* biçimleri de kullanılmaktadır (MTS:121, 571, 887; MonEngD:312).

Pallas *Tamarix pentandra* bitkisinin Kalmukçadaki karşılıklarından birini *jelgai* olarak vermiştir (Flora II:144). Pallas'ın belirttiği bu ad Türk dillerinde *Tamarix* cinsi bitkiler için kullanılan *ılgın* adı ile ilişkili olabilir. Ancak *Flora Rossica* dışında bu adın Kalmukçada kullanıldığına dair herhangi bir veriye rastlanmamıştır.

Bununla birlikte *ılgın* adı *Divanü Lügati't-Türk*'te *yılğın* “ılgın (*Tamarix*)” olarak tanıklanmaktadır (DLT:971). Leksika'da ılgın bitkisinin karşılığı **yılğın* biçiminde belirtilerek <*yıl-* kökünden gelmiş olabileceği söylenir. Bu kelime Türkçenin tarihi dönemlerinden Uygurcada *yılğın*, Kıpçak Türkçesinde *yılğın*, Çağataycada *ılgın* biçiminde tanıklanırken modern Türk dillerinden Azerbaycan Türkçesinde *yılğın*, Kazakça ve Karakalpakçada *zılgıl*, Kırgızcada *jılğın*, *zılğam*, Uygurcada *zılğın*, Türkmencede *yılğın* ve Özbekçede *yılğın* biçimindedir (Leksika:134; TMRS:377; TÖS:269). Türkiye Türkçesi ağızlarında ise ılgın, ılgın, ılgın biçimlerinde tanıklanmıştır (KBS:326).

3. 11. Jöke “İhlamur Ağacı”

Ihlamur (*Tilia*) ağacı Türkiye Türkçesinde “İhlamurgillerden, kerestesi beğenilen, büyük bir gölge ağacı” olarak tanımlanmaktadır (TS:1123). Kalmukçadaki karşılıkları *jöke* ile *jöölın tsağan* biçimlerinde tespit edilmiştir (SBY:277; KW:115; FF:16). Moğolcada ise “ıhlamur ağacı, ıhlamur” anlamında *daldun* (*daldun*), *daldun mod* adı tespit edilmiştir (MTS:295; AMRS:659). Bu bitki için modern Türk dillerinde de Kalmukçadaki biçim ile aynı olan *jöke* adı kullanılmaktadır. Bu ad Nogaycada *jöke*, Balkarcada *cöge*, Kumukçada *yöge*, Sibiryâ Tatarcasında *yügä*, Kazakçada *jüke*, Başkurtçada *yükä*, Kazan Tatarcasında *cüke*, Şorcada *şöge*, Çuvaşçada *şäke* biçimindedir (TDES:225; Leksika:128-129). Bu ada ilişkin Sevortyan ve Ramstedt Kalmukçadaki biçimin “ıhlamur ağacı” ve “karaağaç” olmak üzere iki anlamının olduğunu ve Kırgızca *jöke* biçiminden geldiğini ifade etmişlerdir (ESTYa IV:32; KW:115).

⁷ Şçerbak Buryatçada mevcut olan “kayın” anlamındaki *xuban* biçimi ile Eski Türkçe “kayın” anlamındaki *qadıñ* biçimi arasında bir paralellik olduğundan bahsetmiştir (2005:19).

3. 12. Jöölñ Tsağan “Karaağaç”

Karaağaç (*Ulmus* cinsi) bitkisi Türkiye Türkçesinde “Karaağaçgillerin örnek bitkisi olan, kerestesi değerli bir ağaç” olarak tanımlanmaktadır (TS:1313). Kalmukçadaki karşılığı *juqn modn* ve *jökn* (*jöökn*) biçimindedir (RKS:110; FF:16). Buryatçada *baylaaba(n)*, Modern Moğolcada ise *boru burğasu(n)* adlarına rastlanmıştır (BMRS:537; MED:137).

Bununla birlikte Ramstedt bu bitki için Kalmukçada *jöölñ tsağan* adının kullanıldığını bahseder, bu adın aynı zamanda ıhlamur ağacı için de kullanıldığını ve Kırgızca *jökö* biçiminden Kalmukçaya geçtiğini belirtir (KW:115).

Leksika’da Türk dillerinde *Ulmus* “karaağaç” cinsi bitkiler için **elmen* adının kullanıldığı belirtilerek Karaçay-Balkarcada ve Kumukçada *elme*, Tatarcada *elmaa*, Başkurtçada *jıla*, Nogaycada *elmen*, Çuvaşçada ise *jelme* biçimlerinin kullanıldığı belirtilmiştir (Leksika:126). Pallas ise Sibiryâ karaağacı (*Ulmus pumila*) bitkisinin Kalmukçadaki karşılığını *elmae* olarak belirtir, ancak bu biçime Kalmukçaya ait taranan literatürde rastlanmamıştır (Flora I:181; Perçin Bostan, 2024:84). Ayrıca bu bitki için Tatarcada *qarama*, *qarama ağacı*, Kazan Tatarcasında *qarama* ve Kırım Tatarcasında *qara-ağaç* biçimleri de kullanılmaktadır (TTatS:176; SFT:18; KazTS I:269; KırTS:186). Diğer Türk dillerinde kullanılan adlar ise; Altaycada *qara tut*, Çuvaşçada *hurama*, Başkurtçada *qarama*, Kırgızcada *qara jığaç*, Özbekçede *qayrağaç*, *bujun*, Uygurcada *sedü* biçimindedir (RAS:99; Andreev:560; RBaşS:130; RKrgS:124; RÖzbS I:193; UygRS:162).

Buna göre Kalmukçada kullanılan biçimin diğer Moğol dillerinden ve Türk dillerinden farklı olduğu anlaşılmaktadır.

3. 13. Juujm “Dut Ağacı”

Dut ağacı Türkiye Türkçesinde “Dutgillerden, kuzey yarım kürenin genellikle ılıman bölgelerinde yetişen, yapraklarıyla ipek böceği beslenen ağaç (*Morus* cinsi)” olarak tanımlanmaktadır (TS:727). Kalmukçada *juujm*, *ilm*, *har ilm*, *ilma* biçimleri ile “akdut” anlamında *tsaban ilm* biçimlerine rastlanmıştır (FF:16, 18, 35, 38; CR, s. 87). Modern Moğolcada “dut” anlamına gelen *budurğan-a* ve *ilam-a* “dut ağacı” adları bulunmaktadır (MTS:181, 506).

Dut ağacı için Türk dillerindeki biçimlere baktığımız zaman ise Özbekçede *oqtut* “akdut”, Nogayca *tut teregi* “dut”, Tatarcada *tut ağacı*, *efäk ağacı* “dut ağacı”, Kazan Tatarcasında *tut* “dut” ve Kırım Tatarcasında ise

dut, *dut teregi* “dut, dut ağacı” biçimleri tespit edilmiştir (TÖS:28; RNS:702; TTatS:113; TatRusS:237; KazTS I:501; RKırTS:308).

Leksika’da dut ağacı **tut* biçiminde geçmekte olup Türkçe bir ad olduğu belirtilerek tüm Türk dillerinde bu adın bulunduğu bahsedilmiştir (Leksika:136). Bu ad Rusçada da *tut* biçiminde olup Türkçeden alıntıdır (TDES:153).

Ögel, eskiden Türklerin dut ağacı için *ijme*, *ijüme* adlarını kullandıklarını ancak batıya yerleşen Oğuzlar ve diğer Türk halklarının bu adı unuttuğunu belirtmiştir. Doğu Türkleri ile Uygurlarda dut için *çüsüm* adının kullanıldığını belirtmiştir (Ögel, 2022:289).

Clauson da dut için *ijme* biçiminden bahsetmiştir. Sadece güney doğudaki halkların kullandığını bahseder ve büyük ihtimalle Farsçadan alıntı olduğunu ifade eder (EDPT:27). Bununla birlikte Pallas da *Flora Rossica*’sında Kalmukçada dut ağacının meyvesine *usmae* adının verildiğinden bahsetmiştir (Flora II:13). Bu kelime ile ifade edilen Eski Türkçede tanıklanan *ijme* biçimi olabilir (DLT:931).

Buna göre Kalmukçadaki *juujm* biçimi ile Eski Türkçe döneminden beri tanıklanan *ijme*, *ijüme* biçimi arasında ilgi kurulabileceği düşünülmektedir.

3. 14. Kögl/Kügöl/Kükül “Çakal Eriği”

Çakal eriği (*Prunus spinosa*) bitkisi Türkiye Türkçesinde “Çok ekşi, sert, iri, çekirdekli bir tür erik, yaban eriği, dağ eriği” olarak tanımlanmaktadır (TS:481). Kalmukçadaki karşılığı *kögl/kügöl/kükül* biçiminde tespit edilmiştir (FF:20; CR:100). Modern Moğolcada da bu ad bulunmakta olup “dağ eriği” anlamında *kögöl* biçimindedir (TBAC:1053; MTS:597).

Kalmukçada *kögl* biçiminde tespit ettiğimiz “çakal eriği” bitkisi için kullanılan ada Türk dillerinde de rastlanmaktadır. Türkçenin tarihi dönemlerinden Çağatay Türkçesi döneminde *köken*, Osmanlıcada ise *güzüm* biçiminde tanıklanmıştır. Çağdaş Türk dillerinde de tanıklanan bu ad; Kumukçada *koken*, Balkarcada *köken* ve *kökön*, Nogaycada *kögen* biçiminde “çakal eriği” anlamında iken, Kazakçada *küken* biçiminde “vişne” anlamındadır. Ayrıca Eski Anadolu Türkçesi dönemine ait metinlerden biri olan *Bahşayış Lugati*’nde ise “çakal eriği” anlamında *aaluu-yı kuub* biçimine rastlanmıştır (VEWT:287; BL:115).

Moğol dillerinde ve Türk dillerinde ortak olan bu adın kökenine ilişkin bir izahata rastlanmamıştır.

3. 15. Örg, Örgin Modn “Badem Ağacı”

Badem ağacı (*Amygdalus communis*) Türkiye Türkçesinde “Gülğillerden, 6-8 metre yükseklikte, ilkbaharda beyaz ve pembe renkli çiçekler açan bir tür ağaç” olarak tanımlanmaktadır (TS:223). Kalmukçadaki karşılığı *örg* ve *örgin modn* biçiminde tespit edilmiştir (FF:26). Kalmukçadaki biçim Türkçeden alıntıdır (Urgadulova ve Karueva, 2021:18). Bu ad Eski Türkçe döneminden itibaren Türk dillerinde tanınlanmaktadır. *Divanü Lügati't-Türk'te* *erük* adı “şeftali, kayısı, siyah erik türünün genel adı” biçiminde oldukça geniş anlamda kullanılmıştır (DLT:644).

Kıpçakçada *erük* biçimindedir. Çağdaş Türk dillerinden Azerbaycan Türkçesinde *erik* “erik”, Karakalpakçada *erik* “kayısı”, Kazakçada *örük* “kayısı kurusu”, Kırgızcada *örük* “kayısı, kayısı kurusu”, Türkmencede *erik* “kayısı” Başkurtçada *örük* “erik” biçim ve anlamlarında kullanılmaktadır. Türkçeden Moğolcaya *erük* biçiminde geçmiştir. Ayrıca Rusçadaki *orjuq*, *urjuq* biçimleri de Türkçeden alıntıdır (TDES:169; Leksika:137).

Ayrıca Kalmukçada *mindal modn* adı da kullanılmaktadır, ancak burada geçen *mindal* adı Rusçada da aynıdır, bu nedenle Rusçadan alıntı olması muhtemeldir (RKS:293). Bununla birlikte Modern Moğolcada “badem” anlamında *biyils*, *biyiles*, *biylees* adları ile *nar hamba* adı kullanılmaktadır (TBAC:972; MonEngD:73; AMRS:1150).

3. 16. Semsir Modun, Semser “Şimşir”

Şimşir ağacı Türkiye Türkçesinde “Şimşirgillerden, yaprakları her mevsimde yeşil kalan, taşlık, çorak bölgelerde kendiliğinden yetişen veya bahçelerde süs bitkisi olarak yetiştirilen, odunu sarımsı renkli ve çok sert olan bir ağaç (Buxus sempervirens)” olarak tanımlanmaktadır (TS:2226). Kalmukçada kullanılan karşılıkları *semsir modun*, *semser*, *niğt şar modn*, *tömr bold modn* ve *şar zavdu* biçimlerinde tespit edilmiştir (KW:324; CR:135; FF:24-40; RKS:627). Kalmukçada rastlanan *semsir/semser* adına aynı bitki türünün karşılığı olarak Türkiye Türkçesinde *şimşir*, Tatarca, Başkurtça ve Çuvaşçada *samşit*, Özbekçede *şamşot* biçimlerinde rastlanmıştır (BaşRS:461; TatRS II:214; Andreev:339; RÖzS II:380). Bu ad Rusçada da aynı bitki türünün karşılığı olarak bulunmaktadır.

Ayrıca Modern Moğolcada “şimşir ağacı” anlamında *niğta* (*niyagt*) *sira* ve *nyagt şar mod* adları kullanılmaktadır (MTS:706; MonEngD:251).

3. 17. Suvsun Taran, Suvsh Bööljrhñ, Har Suvsn “Frenk üzümü”

Frenk üzümü (*Ribes nigrum*) bitkisi Türkiye Türkçesinde “Taşkırangillerden bir çalı” olarak tanımlanmaktadır (TS:892). Kalmukçada kullanılan karşılıkları; *suvsh bööljrhñ*, *üker nudn*, *ükerin nudn*, *har suvsñ* biçiminde tespit edilmiştir (FF:28, 33, 35).

Bununla birlikte Ramstedt bu bitkinin Kalmukça karşılığını *suvsun taran* biçiminde vermiş ve Moğolca *suvsun* adının Çağataycaya *subusun* ve *subud* biçimlerinde geçtiğini belirtmiştir (KW:332). Çağataycada “inci” anlamında Moğolca bir kelime olan *subusun* biçimine rastlanmıştır (FK II:1600).

Modern Moğolcada ise “frenk üzümü” anlamında *ulağana* (*ulaagana*) ile *hada(n)*, *übriyñ nüd*, *har bad*, *jigärgänä*, *ulaalğana*, *ulaana* biçimlerine rastlanmıştır (MTS:1031, 1068; MonEngD:410; AMRS:295, 987, 991, 1110).

Bununla birlikte çağdaş Türk dillerinde bu bitki türü için çoğunlukla *qaraqat* adı kullanılmaktadır. Bu ada ilişkin Leksika’da *qaraqat* <*qara “kara” + *qat* “orman meyvesi” biçiminde açıklama yapılmıştır. Bu ad Azerbaycan Türkçesinde, Tatarca ve lehçelerinde, Başkurtçada, Kırgızcada, Hakasçada, Şorcada, Tuvacada, Tofacada “frenk üzümü” anlamında mevcuttur. Ayrıca bu bitki türü için *qarlığan* adı da kullanılmaktadır. Kıpçak grubu dillerinde yaygın olup Türkmencede, Nogaycada, Kazakçada *qarlığan*, Çuvaşçada *hurlağan* biçimindedir (Leksika:142, 143). Buna göre Türk dillerinde bulunan *qaraqat* <*qara “kara” + *qat* “orman meyvesi” biçimi dikkate alındığında modern Moğolcada “frenk üzümü” için kullanılan *har bad* biçimi ile ilişkili olduğu hatta Moğolca biçimin Türkçeden alıntı olduğu söylenebilir, ancak buna dair literatürde bir izahata rastlanmamıştır. Kalmukçada bulunan *har suvsñ* biçimindeki *har* adının da Türkçedeki *kara* kelimesine karşılık geldiği açıktır.

3. 18. Tereg “Kavak Ağacı”

Kavaq (*Populus* cinsi) ağacı Türkiye Türkçesinde “Söğütgillerden, sulak bölgelerde yetişen, boyu bazı türlerinde 30-40 metreye değin çıkan, kerestesinden yararlanılan uzun boylu bir ağaç” biçiminde tanımlanmaktadır (TS:1355). Kalmukçadaki karşılığı *tereg* biçimindedir (KW:393). Türkçeden Kalmukçaya geçmiştir (TDES:271). *Divanü Lügati't-Türk'te* “kavak ağacı” anlamında *tirek* biçiminde yer almaktadır (DLT:882). Bu ad Çağatay Türkçesi döneminde *terek* “kavak ağacı” biçimindedir (Güzeldir, 2002:217). Leksika’da da “kavak” anlamında **terek* adı yer almaktadır (Leksika:134). Bu ad hemen hemen bütün çağdaş Türk dillerinde kullanılmaktadır (KTLS:454-455).

Bu ad dışında Kalmukçada “kavak” anlamında *ulasn*, *ulasn modn* adları da kullanılmaktadır (FF:12, 31). Modern Moğolcada ise *boru uliyasu(n)* [*ulias(an)*] “kavak ağacı” adı tespit edilmiştir (MTS:1034). Ayrıca “kavak” anlamında *tooroy* adı da bulunmaktadır (MonEngD:346). Orta Moğolcada ise “titrek kavak” için *buliyasun*, “karakavak” için *qaliyasun* biçimlerinin kullanıldığı anlaşılmıştır (KD:253).

Bu bitki türü için ayrıca Eski Uygurca döneminden beri tanıklanan *tograq* kelimesi kullanılmaktadır (Wilkens, 2021:725). *Divanu Lügati't-Türk*'te *tograq* “karakavak” biçiminde geçmektedir (DLT:887). Kıpçakça döneminde ise “kavak ağacı” anlamında *qavaq* adı tanıklanmıştır (KTS:132). Eren ise *qavaq* adının Türkçe *qav* kökünden geldiğini, ancak “söğüt” anlamında da kullanıldığını belirtmiştir (TDES:271). Bu iki ad da çağdaş Türk dillerinde yaygın olarak kullanılmaktadır.

3. 19. *Tschangis* “Kartopu”

Kartopu bitkisi Türkiye Türkçesinde “Hanımeligillerden, birçok türü süs bitkisi olarak yetiştirilen, zeytinimsi meyvesi kırmızı renkte olan bir ağaççık (*Viburnum* cinsi)” olarak tanımlanmaktadır (TS:1340). Kalmukçadaki karşılığı *mörn ulahn* biçiminde tespit edilmiştir (FF:23; RKS:225). Bu ada modern Moğolcada da kartopu bitkisinin karşılığı olarak *morin ulagana* biçiminde rastlanmıştır (MTS:664). Bu bitki adına ilişkin olarak *morin* adı “at” anlamının yanısıra “büyük, ulu, yüce” anlamına da gelmektedir (MTS:664). *Ulagan/ ulaan* adı ise “kırmızı, kızıl” anlamındadır (MTS:1030). Dolayısıyla Kalmukçadaki *mörn ulahn* adı anlamsal açıdan kartopu bitkisine karşılık gelmektedir. Ayrıca modern Moğolcada *buslağ mod*, *şaağ*, *tsäisäğ*, *bürälgänä/ bürälgänä* adlarına da rastlanmıştır (AMRS:407, 443, 1301, 1538).

Bu bitki türünün Türk dillerindeki karşılıklarına bakacak olursak; Tatarcada, Sibiryâ Tatarcasında, Kazan Tatarcasında, Başkurtçada, Kazakçada, Altaycada, Teleüt ağzında, Azerbaycan Türkçesinde, Şorcada bu tür için *balan/palan* adı kullanılmakla birlikte, ayrıca Çuvaşçada *palam*, Kazakçada *şänkeş*, Tatarcada *balaq*, Sibiryâ Tatarcasında *tilbedan*, Kırım Tatarcasında *qanser*, Şorcada *şanış* ve Hakasçada *sams* adları da kullanılmaktadır (ESTYa II:52; Aşmarin:81; BaşRS:73; KRRKS:481; TRS:34; SDST:210; RKırTS:419; ŞRS:67; ANTS:243; HRS:445; TelRS:63; TAS:82).

Türk dillerinden Kazakça, Şorca ve Hakasçada karşımıza çıkan kartopu bitkisi için kullanılan *şänkeş* adına ilişkin olarak ise; *Flora Rossica*'da Kalmukça *tschangis* biçiminin kartopu bitkisinin karşılığı olarak kullanıldığını

dışından bahsedilir, ancak Kalmukçada bu ada rastlanmamıştır. Pallas'ın tespit ettiği ad modern Moğolcada “bir tür kızılca” anlamında *çanggis* (*şangis*) biçiminde tespit edilmiştir (Flora II:53; MTS:224). Dolayısıyla söz konusu biçim için bir anlam kaymasından söz edilebilir.

3. 20. *Yaşl* “Cehri”

Cehri (*Rhamnus* cinsi) bitkisi Türkiye Türkçesinde “Kök boyasgillerden, meyve, kabuk veya odunundan güzel kırmızı renk elde edilen bir kök” biçiminde tanımlanmaktadır (TS:449). Kalmukçadaki karşılığı *yaşl* biçiminde tespit edilmiştir (FF:21, 43). Bununla birlikte Kalmukçadaki *yaşl* adı ile Eski Türkçe *yaşıl* “yeşil” adının dolaylı yoldan anlam ilişkisi olması bakımından bağlantılı olabilecekleri düşünülmektedir. Bunun dışında modern Moğolcada bir *Rhamnus* cinsi olan *R. erythroxylum* bitkisinin karşılığı olarak da *jaşıl* biçimine rastlanmış, ayrıca “cehri” anlamında *çinuyin* (*çonoyin*) *eliğe* adı da tespit edilmiştir (MED:429; MonEngD:586; MTS:254).

Türk dillerinde *Rhamnus* cinsine ait bitkiler için kullanılan adlara baktığımızda; Tatarcada *sırğanaq*, *murt at şomurtz*, Kırım Tatarcasında *sarı sırğaçq*, Kazan Tatarcasında *qamır cimeş*, Tuva Türkçesinde ise *dolağana* adına rastlanmıştır (KTW:100; KazTS I:262; TatRusS:825; SFT:39; RKırTS:160; TuvTS:34). Ayrıca Türkiye Türkçesi ağzlarında bu bitkiler için *cumurd* ve *mürdeşe* adları kullanılmaktadır (TBAS:61, 211).

4. Sonuç

Bu çalışmada Türk dili ile ilişkisi bağlamında Kalmukçada bulunan 20 farklı ağaç ve ağaççık adı incelenmiştir. Bu adlar köken bakımından değerlendirilmeye çalışılmıştır. Birbirleriyle ilgisi olan kelimelerin kökeninin hangi dile dayandığı tespit edilmeye çalışılmıştır. Kelime alışverişi sırasında meydana gelen ses ve şekil değişikliklerine de yeri geldiği zaman değinilmiştir. Kelimelere ilişkin literatürde herhangi bir izahata rastlanmaması durumunda her iki dilde de ortak olarak kabul edilmiştir. Buna göre ele alınan 20 bitkiden 10'u Türkçe kökenli olup Eski Türkçe döneminde de tanıklanmış olan adlardır. Tarihin belli bir döneminde Türkçeden Moğolcaya aktarılmışlardır. Bu adlar Kalmukçadaki biçimleri ile *ağci modn* “akça ağaç”; *arts*, *arcan* “ardıç”; *örg/örgin* “badem”; *bögelcigene*, *bölzığene* “böğürtlen”; *alm*, *almn*, *almna* “elma”; *jöke* “ıhlamur”; *jöölñ* “kara ağaç”; *juujm* “dut”; *tereg* “kavak” ve *yaşl* “cehri” şeklindedir. Moğolcadan Türkçeye aktarılan bitki adlarının sayısı ise *dolağana* “alıç” ve *sursun* “Frenk üzümü” olmak üzere 2'dir. Geriye kalan 8 ada ilişkin literatürde herhangi bir etimolojik izahata yer verilmediği için ortak olarak kabul edilebilir. Bu adlar *kögül* “çakal

eriği”; *cidlig/şitlg* “fındık”; *vegde* “iğde”; *jelgai* “ılgın”; *tschangis* “kartopu”; *semsir* “şimşir”; *çıçrhn* “yabani iğde ağacı” biçimindedir. Geriye kalan *bar modn* “kayın” adı ise Türkçe ile ortak olmasa da ortak unsurlara sahiptir.

Buna göre; ele aldığımız bitki adları bakımından Türk dillerinin Kalmukçanın söz varlığında %50’nin üzerinde bir etkiye sahip olduğunu söyleyebiliriz. Ayrıca çalışmanın daha kapsamlı araştırmalar ile genişletilmesi de alana katkı sağlaması açısından önem arz etmektedir.

Kısaltmalar

AGE	: Atameken, Geografyalık Entsiklopediya (Jakıp, 2011)
AMRS	: Bolşoy Akademiçeskiy Mongolsko-Russkiy Slovar (Pyurbeev, 2001-2002)
Andreev	: Çuvaşsko-Russkiy Slovar (Andreev ve ark., 1985)
ANTS	: Slovar Altayskavo Aladagskavo Nareçiy Turkskovo Yazıka (Verbitskiy, 2005)
Aşmarin	: Slovar Çuvaşskogo Yazıka (Aşmarin, 1994)
BaşRS	: Başkırsko-Russkiy Slovar (Ahmerov ve ark., 1958)
BaşTS	: Başkurt Türkçesi Sözlüğü (Özşahin, 2017)
BL	: Bahşayış Lügati (Turan, 2017)
BMRS	: Buryat-Mongolsko-Russkiy Slovar (Çeremisov, 1951)
CR	: Cornelius Rahmn’s Kalmuck Dictionary (Svantesson, 2012)
ÇOW	: Şejx Sulejman Efendi’s Çağataj-Osmanisches Wörterbuch (Kunos, 1902)
DLT	: Divanu Lugati’t-Türk (Kâşgarlı, 2018)
EDPT	: An Etymological Dictionary of 13th-Century Turkish (Clauson, 1972)
ESTYa II, IV	: Etimologiçeskiy Slovar Tyurkskih Yazıkov (Sevortyan, 1978, 1989)
EUTS	: Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü (Caferoğlu, 1968)
Fedotov I	: Etimologiçeskiy Slovar Çuvaşskogo Yazıka I (Fedotov, 1996)
FF	: Kalmıtsko-Russkiy Terminologiçeskiy Slovar (Fauna i Flora) (Mandjikova, 2007)

FK	: Flora Kazahstana (Pavlov ve Kuznetsov, 1958)
FK II	: Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü (Rahimi, 2019)
Flora I, II	: Flora Rossica (Pallas, 1789-1790)
HRS	: Hakassko-Russkiy Slovar’ (Aljiganova ve ark., 2006)
KazTS I, II	: Kazak Türkçesi-Türkiye Türkçesi Sözlüğü (Koç ve ark., 2019)
KBS	: Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözlerin Köken Bilgisi Sözlüğü (Gülensoy, 2021)
KD	: The King’s Dictionary (2000)
KırTS	: Kırım Tatar Türkçesi-Türkiye Türkçesi-Rusça Sözlük (Muzafarov ve Muzafarov, 2018)
KRRKS	: Bolşoy Kazahsko-Russkiy Russko-Kazahskiy Slovar (Bektaev, 1995)
KTLS	: Karşılaştırmalı Türk Lehçeleri Sözlüğü I (Ercilasun, 1991)
KTS	: Kıpçak Türkçesi Sözlüğü (Toparlı ve ark., 2003)
KTW	: Kasantatarisches Wörterverzeichnis (Kakuk ve Baski, 1999)
KW	: Kalmückisches Wörterbuch (Ramstedt, 1935)
Leksika	: Sravnitelno İstoriçeskaya Grammatika Turkskih Yazıkov i Leksika (Tenişev, 1997)
MED	: Mongolian-English Dictionary (Lessing, 1960)
MGTS	: Moğolların Gizli Tarihi Sözlük (Haenish, 2020)
MonEngD	: Mongolian English Dictionary (Bawden, 2010)
MTS	: Moğolca Türkçe Sözlük (Lessing, 2017)
NRS	: Nogayskiy-Russkiy slovar (Baskakov, 1963)
RAS	: Russko-Altayskiy Slovar (Baskakov, 1964)
RAZS	: Russko-Azerbaydzanskiy Slovar (1951)
RBAS	: Resimli Çokdilli Bitki Adları Sözlüğü

	(Bedevian, 2021)	TTatS	:Türkçe-TatarcaSözlük (Ehmetyanov,
RBaşS	: Russko-Başkirskiy Slovar (Karimova, 1954)	2014)	
RKırTS	: Russko-Krımskotatarskiy Krımskotatarsko- Russkiy Slovar (Useinov, 2007)	TuvTS : Tuva Türkçesi Sözlüğü (Arıkoğlu, 2003) UygRS : Uygursko-Russkiy Slovar (Kaydarov, 1961)	
RKrgS	: Russko-Kırgızskiy Slovar (Yudahin, 1957)	VEWT : Versuch eines etymologischen Wörterbuches der Türksprachen (Räsänen, 1969)	
RKS	: Russko-Kalmitiskiy Slovar (İlîşkin, 1964)	YRS : Yakutsko-Russkiy Slovar (Sleptsova, 1972)	
RNS	: Russko-Nogayskiy Slovar (Baskakov, 1956)		
RÖzbS I, II	: Russko-Uzbekskiy Slovar (Koşčanov ve ark., 1983)		Kaynakça
SBY	:Süs Bitkileri Yetiştiriciliği 1. Cilt (Genç, 2005)	Ahmerov, K. Z., Baişev, T. G., Bikmurzin, A. M., Kayumova U. M., Sayargaleev, B. S., Teregulova, R. N., 1958. <i>Başkırsko-Russkiy slovar.</i> Akademiya Nauk SSSR, Moskova.	
SDST	: Slovar Dialektov Sibirskih Tatar (Tumaşeva, 1992)	Akalın, Ş. H., 2019. <i>Türkçe Sözlük.</i> Türk Dil Kurumu Yayınları, ISBN: 978-975-16-0070-7, 2763 sayfa, Ankara.	
SFT	: Slovar Spravochnik Po-Flore Tatarstana (Galimzyanov, 2010)	Akkemik, Ü., 2023. <i>Türkiye'nin Bütün Ağaçları ve Çalıları.</i> Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, ISBN: 978- 626-405-172-2 , 1362 sayfa, İstanbul.	
ŞRS	: Şorsko-Russkiy i Russko-Şorskiy Slovar (Kurpeško-Tannagaşeva ve Aponkin, 1993)	Aljiganova, O. P., Baskakov, N. A., Bargoyakov, M. İ., 2006. <i>Hakascko-Russkiy Slovar'.</i> Nauka, Novosibirsk.	
TAS	: Teleüt Ağzı Sözlüğü (Ryumina-Sirkışeva, 2000)	Andreev, İ. A., Gorşkov, A. E., İvanov, A. İ., Kotleev, V. İ., Pavlov, İ. P., Petrov, N. P., Sergeev, V. İ., Sergeev, İ. T., Skvortsov, M. İ., Uskin, A. S., Fedorov, G. İ., Tsaplina, R. İ., 1985. <i>Çuvaşsko Russkiy Slovar.</i>	
TatRS II	:Tatarsko-RusskiySlovar (İbrahimova, 2007)	Arıkoğlu, E., Kuular, K., 2003. <i>Tuva Türkçesi Sözlüğü.</i> Türk Dil Kurumu Yayınları, ISBN: 975-16-1638-7, 119 sayfa, Ankara.	
TatRusS	: Tatarsko-Russkiy Slovar (1966)	Aşmarin, N. İ., 1994. <i>Slovar Çuvaşskogo Yazıkă.</i> Tom 1-2. İzdatelstvo Russika, Çeboksarı.	
TBAÇ	: Türkiye’nin Bütün Ağaçları ve Çalıları (Akkemik, 2023)	Baskakov, N. A., 1956. <i>Russko-Nogayskiy Slovar.</i> Çerkesskiy Naučno-İsledovatelskiy Institut. Gosudarstvennoe İzdatelstvo İnostrannih i Natsionalnih Slovarey, Moskova.	
TBAS	: Türkçe Bitki Adları Sözlüğü (Baytop, 2015)	Baskakov, N. A., 1963. <i>Nogayskiy- Russkiy Slovar.</i> Moskova.	
TDES	:Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü (Eren, 1999)	Baskakov. N. A., 1964. <i>Russko-Altavskiye Slovar.</i>	
TelRS	: Teleutsko-Russkiy Slovar (Ryumina-Sirkışeva ve Kuçigaşeva, 1995)		
TMEN II, IV	: Türkische und Mongolische Elemente im Neupersischen(Doerfer, 1964, 1975)		
TMRS	: Turkmensko-Russkiy Slovar (Baskakov ve ark., 1968)		
TÖS	: Türkçe-Özbekçe Sözlük (Yusupova, 2018)		
TRS	: Tatarsko-Russkiy Slovar (1892)		
TS	: Türkçe Sözlük (Akalın, 2019)		

- Baskakov, N. A., Garriev, B. A., Hamzaev, M. Y., 1968. *Turkemensko-Russkiy Slovar*. Sovetskaya Entsiklopediya Neşriyatıy, Moskova.
- Bawden, C., 2010. *Mongolian English Dictionary*. Routledge Taylor & Francis Group, ISBN: 978-0-7103-0439-1, 595 pages, London and New York.
- Baytop, T., 2015. *Türkçe Bitki Adları Sözlüğü*. Türk Dil Kurumu Yayınları, ISBN: 978-975-16-0542-3, 512 sayfa, Ankara.
- Bektaev, K. 1995. *Bolşoy Kazahsko-Russkiy Russko-Kazahski Slovar*, Almatı.
- Bedevian, A. K., 2021. *Resimli Çokdilli Bitki Adları Sözlüğü*. Hazırlayan; R. Kızıler, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, ISBN: 978-625-405-323-8, 1099 sayfa, İstanbul.
- Berber, O., 2012. Kalmuk adı üzerine bazı değerlendirmeler. *Avrasya İncelemeleri Dergisi*, 1(2):47-62.
- Berber, O., 2014. *Kalmuk İstilas ve Türk Dünyasına Etkileri*. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim dalı yayımlanmış Doktora Tezi, Danışman: Saadetin Yağmur Gömeç, 281 sayfa, Ankara.
- Bitkeeva, A., 2007. Language of the Oirad-Kalmyks: Past and Present. *Mongolian Studies*, 29, 47–56.
- Bougdaeva, S., 2022. *Jangar The heroic epic of the Kalmyk nomads*. University of California Press, ISBN: 9780520975651, 251 pages, Oakland, California.
- Caferoğlu, A., 1968. *Eski Uygur Türkçesi sözlüğü*. Türk Dil Kurumu Yayınları, 320 sayfa, Ankara.
- Clauson, S. G., 1972. *An Etymological Dictionary of 13th-Century Turkish*. Oxford University Press, 989 pages, Oxford.
- Çelebi, Ö., 2022. *Moğol Destancılık Geleneği ve Moğolca Cangar Destanı*. Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü. Türkiyat Araştırmaları Anabilim Dalı yayımlanmamış Doktora Tezi, Danışman: Bülent Gül, 475 sayfa, Ankara.
- Çeremisov, K. M., 1951. *Buryat-Mongolsko-Russkiy Slovar*. (Ed. T. B. Tsıdehdambaeba). Gosudarstvennoe İzdatelstvo Inastrannih i Natsionalnih Slovary.
- Doerfer, G., 1965. *Türkische und Mongolische Elemente im Neupersischen Band II: Mongolische Elemente im Neupersischen*. Franz Steiner Verlag GMBH, Wiesbaden.
- Doerfer, G., 1975. *Türkische und Mongolische Elemente im Neupersischen Band IV: Mongolische Elemente im Neupersischen*. Franz Steiner Verlag GMBH, Wiesbaden.
- Ehmetyanov, R., 2014. *Türkçe-Tatarca Sözlük*. Türk Dil Kurumu Yayınları, ISBN: 978-975-16-2842-8, 358 sayfa, Ankara.
- Ercilasun, A. B., 1991. *Karşılaştırmalı Türk Lehçeleri Sözlüğü, I*. Kültür Bakanlığı Yayınları, ISBN: 975-17-0960-1, 1183 sayfa, Ankara.
- Eren, H., 1999. *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*. Türk Dil Kurumu Yayınları, ISBN: 978-975-17-4616-0, 788 sayfa, Ankara.
- Fedotov, M. R., 1996. *Etimologičeskiy Slovar Çuvaşskogo Yazıka I (Çuvaşçanın Etimolojik Sözlüğü)*. Çeboksarı.
- Galimzyanov, A. İ., 2010. *Slovar Spravočnik Po-Flore Tatarstana*. Kazan.
- Genç, M. 2005. *Süs bitkileri yetiştiriciliği 1. Cilt (Temel üretim teknikleri)*, Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi Yayın No: 55 Orman Fakültesi, ISBN: 975-7929-16-17, 369 sayfa, Isparta.
- Gül, B., 2016. *Moğolca İbni Mühenna Lüğati*. Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, ISBN: 978-975-456-140-1, 269 sayfa, Ankara.
- Gül, B., 2017. Arap harfli Moğolca sözlüklerde meyve adları. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 5(10), 171-180.
- Gülensoy, T., 2011. Moğolca ve Türkçede Yaşayan Benzer Sözlere Üzerine. *Turkish Studies-International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 6(1): 1-25.
- Gülensoy, T., 2021. *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözlere Köken Bilgisi Sözlüğü*. Bilge Kültür-Sanat, ISBN: 978-605-9521-96-3, 988 sayfa, İstanbul.
- Güzeldir, M., 2002. *Abuşka Lüğati (Giriş-Metin-İndeks)*. Erzurum Atatürk Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı yayımlanmamış Doktora Tezi, Danışman: Avni Gözütok, 652 sayfa, Erzurum.

- Haenish, E., 2020. *Moğolların Gizli Tarihi Sözlük*. Çev. Mustafa S. Kaçalın. Türk Dil Kurumu Yayınları, ISBN: 978-975-17-4532-3, 444 sayfa, Ankara.
- İbragimova, G., 2007. *Tatarsko-Russkiy Slovar II (M-Y)*. İzdatelstvo Magarif, Kazan.
- İlişkin, İ. K., 1964. *Russko-Kalmitskiy Slovar*. Sovetskaya Entsiklopediya.
- Jakıp, B. Ö., 2011. *Atameken, Geografyalık Entsiklopediya*. Kazak Entsiklopediyası, Almatı.
- Kakuk, Z., Baski, İ., 1999. *Kasantatarisches Wörterverzeichnis-Aufgrund Der Sammlung Von Ignac Kunos*. Editör; A. Berta, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- Karimova, G. R., 1954. *Russko-Başkırskiy Slovar*. Gosudarstvennoe İzdatelstvo İnostrannih Natsionalnih Slovarey, Moskova.
- Kâşgarlı, M., 2018. *Divânü Lügâti't-Türk (Giriş, Metin, Çeviri, Notlar, Dizgin)* (Haz. Ahmet B. Ercilasun ve Ziyat Akkoyunlu). Türk Dil Kurumu Yayınları, ISBN: 978-975-16-2837-4, 996 sayfa, Ankara.
- Kaydarov, A., 1961. *Uygursko-Russkiy Slovar*. (Ed. Ş. Kibirov ve Y. Tsunbazov). İzdatelstvo Akademii Nauk Kazahskoy SSR, Alma-Ata.
- Koç, K., Bayniyazov, A., Başkapan, V., 2019. *Kazak Türkçesi-Türkiye Türkçesi / Türkiye Türkçesi-Kazak Türkçesi Sözlüğü*. Türk Dil Kurumu Yayınları, ISBN: 978-975-16-3649-2, 715 sayfa, Ankara.
- Koşçanov, M. K., Akobirov, C. F., Alhamova, N. A., 1983. *Russko-Uzbekskiy Slovar Tom I, II*. Akademiya Nauk Uzbekskoy SSR, Taşkent.
- Kunos, I., 1902. *Sejx Sulejman Efendi's Cagataj-Osmanisches Wörterbuch*. Budapeşte.
- Kurpeşko-Tannagaşeva, N. N., Aponkin, F. Y., 1993. *Şorsko-Russkiy i Russko-Şorskiy Slovar*. Kemerovskoe Knijnoe İzdatelstvo.
- Lessing, F. D., 1960. *Mongolian-English Dictionary*. University of California Press, Berkeley and Los Angeles.
- Lessing, F. D., 2017. *Moğolca-Türkçe Sözlük*. Çeviren: G. Karaağaç, Türk Dil Kurumu Yayınları, ISBN: 978-975-16-3326-2, 1348 sayfa, Ankara.
- Mandjikova, B. B., 2007. *Kalmitsko-Russkiy Terminologičeskij Slovar (Fauna i Flora)*. Rossiskaya Akademiya Nauk, Elista.
- Muzafarov, N., Muzafarov, R., 2018. *Kırım Tatar Türkçesi-Türkiye Türkçesi-Rusça Sözlük*. [Çev. N. Seyityahya (Seytagyayev)]. Türk Dil Kurumu Yayınları, ISBN: 978-975-16-3469-6, 456 sayfa, Ankara.
- Ostroumova, N., 1892. *Tatarsko-Russkiy Slovar*. V Tipografiya İmperatorskavo Universiteta.
- Ögel, B., 2022. *Türk Kültür Tarihine Giriş 2: Türklerde Ziraat Kültürü*. Kültür Bakanlığı Yayınları, ISBN: 978-975-17-5318, 527 sayfa, Ankara.
- Özşahin, M., 2017. *Başkurt Türkçesi Sözlüğü*. Türk Dil Kurumu Yayınları, ISBN: 978-975-16-3286-9, 759 sayfa, Ankara.
- Pallas, P. S., 1789-1790. *Flora Rossica Seu Stirpium Imperii Rossici Per Europam Et Asiam Indigenarum Descriptiones, Tom I, Pars I-II*, Fracofurti et Lipsiae.
- Pavlov, N. V., Kuznetsov, N. M., 1958. *Flora Kazahstana*. T.2. İzdatelstvo Akademii Nauk Kazahskoy SSR.
- Pavlov, D. A., 2000. *Vaproszy Istorii Stroya Kalmitskogo Literaturnogo Yazıka*. Elista.
- Perçin Bostan, B., 2022. P. S. Pallas'ın seyahatnamesinde Kalmuklar ve Kalmukça sözcükler. *Türkbilg*, (43): 65-104.
- Perçin Bostan, B., 2024. *Peter Simon Pallas-Flora Rossica-Türk ve Moğol Dillerine Ait Bitki Adlarının Tespiti ve İncelenmesi*. Turhan Kitabevi. ISBN: 978-625-6545-58-8, 150 sayfa. Ankara.
- Pyrbeev, G. T., 2001-2002. *Bolşoy Akademicheskiy Mongolsko-Russkiy Slovar*. Tom I-IV. Ed. A. Ludsandendeve ve T. Tsedendamba. Academia, Moskova.
- Rahimi, F., 2019. *Fethali Kaçar'ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*. Akçağ Yayınları, ISBN: 978-605-342-449-9, 1762 sayfa, Ankara.
- Ramstedt, G. J., 1935. *Kalmückisches Wörterbuch*. Suomalais- Ugrilainen Seura.
- Rassadin, V. I., Trofimova, S. M., 2015. On the Influence of Turkic Languages on Kalmyk Vocabulary. *Asian Social Science*. 11(6): 192-197.

- Räsänen, M., 1969. *Versuch Eines Etymologischen Wörterbuchs der Türkischen Sprachen*. Suomalais-Ugrilainen Seura, Helsinki.
- Rubel, P. G., 1967. *The Kalmyk Mongols A study in continuity and change*. Uralic and Altaic series, Volume 64. Ed. T. A. Sebeok. Indiana University Publications, Bloomington.
- Russko-Azerbaydzhanskiy Slovar* 1951. Azərbaycan SSR Elmler Akademiyası Neşriyyatı.
- Ryumina-Sirkaşeva, L. T., 2000. *Teleüt Ağzı Sözlüğü*. Çevirenler; Ş. H. Akalın ve C. Turgunbayev, Türk Dil Kurumu Yayınları, ISBN: 975-16-1265-9, 133 sayfa, Ankara.
- Ryumina-Sirkaşeva, L. T., Kuçigaşeva, N. A., 1995. *Teleutsko-Russkiy Slovar*. Kemerovskoe Knijnoe İzdatelstvo.
- Sevortyan, E. V., 1978. *Etimologičeskiy Slovar Tyurkskih Yazıkov (B)*. Akademia Nauk SSSR İnstitut Yazıkoznaniya. İzdatelstva Nauka, Moskova.
- Sevortyan, E. V., 1989. *Etimologičeskiy Slovar Tyurkskih Yazıkov (C-Y)*, Akademia Nauk SSSR İnstitut Yazıkoznaniya. İzdatelstva Nauka, Moskova.
- Sleptsova, P. A., 1972. *Yakutsko-Russkiy Slovar*. Akademia Nauk SSSR, İzdatelstvo Sovetskaya Ensiklopediya.
- Svantesson, J. O., 2012. *Cornelius Rahmn's Kalmuck Dictionary*. Turcologica 93. Harrassowitz Verlag, ISBN: 978-3-447-06690-7, 199 pages, Wiesbaden.
- Şçerbak, A. M., 2005. *Tyurksko-Mongolskie Yazıkovyeyekontaktıy v İstoriı Mongolskih yazıkov*. Nauka, San-Petersburg.
- Tatarsko-Russkiy slovar*. 1966. Akademia Nauk, SSSR, Moskva.
- Tenişev, E. R., 1997. *Sravnitelno İstoriceskaya Grammatika Tyurkskih Yazıkov i Leksika*. Rossiskaya Akademia Nauk.
- The King's Dictionary: The Rasûlid Hexaglot: Fourteenth Century Vocabularies in Arabic, Turkic, Greek, Armenian and Mongol*. 2000. Translated by: Tibor Halasi-Kun, Peter B. Golden, Louis Ligeti and Edmund Schütz with essays by Peter B. Golden and Thomas A. Allsen. Edited with notes and commentary by Peter B. Golden. Handbook of Oriental Studies section 8: Central Asia vol. 4., ISBN: 90-04-11769-5, 413 pages, Brill.
- Toparlı, R., Vural, H., Karaatlı, R., 2003. *Kıpçak Türkçesi sözlüğü*. Türk Dil Kurumu Yayınları, ISBN: 975-16-1674-3, 338 sayfa, Ankara.
- Tumaşeva, D. G., 1992. *Slovar Dialektov Sibirskih Tatar*. İzdatelstvo Kazanskovo Universiteta.
- Turan, F., 2017. *Bahsayış Bin Çalca Bahsayış Lügati*. Türk Dil Kurumu Yayınları, ISBN: 978-975-16-3260-9, 204 sayfa, Ankara.
- Urgadulova, A. I., Karueva, V. V., 2021. Floristic terminology in the Kalmyk-Russian Terminological Dictionary by B. B. Mandzhikova. *International Journal of Professional Science*. 9. 13-19. DOI 10.54092/25421085_2021_9_13
- Useinov, C. M., 2007. *Russko-Krımskotatarskiy Krımskotatarsko-Russkiy Slovar*. Simferopol.
- Uydu Yücel, M., 2011. Kalmuklar. *TDV İslam Ansiklopedisi* içinde C. XXIV; 267-268. Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul.
- Wilkens, J., 2021. *Handwörterbuch Des Altuigurischen Altuigurisch – Deutsch – Türkisch (Eski Uygurcanın El Sözlüğü Eski Uygurca – Almanca – Türkçe)*. Akademie der Wissenschaften zu Göttingen, ISBN: 978-3-86395-481-9, 929 pages, Göttingen.
- Verbitskiy, V., 2005. *Slovar Altayskavo Aladagskavo Nareçiy Turkskovo Yazıka*. Akçeçek.
- Yudahin, K. K., 1957. *Russko-Kırğızskiy Slovar*. Çet Jana Sözdüktörünün Mamlekettik Basması, Moskova.
- Yusupova, N., 2018. *Türkçe-Özbekçe Sözlük*. Türk Dil Kurumu Yayınları, ISBN: 978-975-16-3468-9, 674 sayfa, Ankara.